

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 714 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrazqov, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Djumaniyazov Maqsud Allazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farhod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna SamDu IS instituti professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti "Iqtisodiy geologiya" kafedrasini dotsenti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Qishloq xo'jaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich , professor, Zaynutdinova Umida Djalalovna , dotsent	
O'zbekiston-Turkiya do'stligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda.....	13
O'sman Mesten , Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari	
O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan	
qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish.....	15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga o'tish istiqbollari. Muammolar va yechimlar.....	19
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li , doktorant	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning o'rni.....	26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi , assistent-o'qituvchi	
Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning o'ziga xos xususiyatlari.....	29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich	
Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni	
rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	36
Mirzayev Q. J. , i.f.d., professor; Jonuzokov M. K. , assistent o'qituvchi	
"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlari.....	40
E. I. Nosirov , i.f.n., dotsent	
Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	46
Matkabulova Dilorom Xalilullayevna , PhD	
Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yo'nalishlari va muammolari.....	51
Islomova Dilrabo Salomovna , kafedra assistenti	
Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing	
samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari.....	55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich , PhD, dotsent	
Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali	
foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakllantirish.....	62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi , i.f.b.f.d.; Axrorov Farxod Baxriddinovich , i. f. n.; Xo'jamov Bobur , tadqiqotchi	
Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rni.....	68
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri.....	72
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich , i.f.d., professor	
Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending	
to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan.....	79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna , PhD, docent; Maqsudov Orif Shakirovich , assistant	
Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qo'llash.....	84
Madraximova Gulasal , dotsent; Safarova Nasiba , magistrant	
Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning o'ziga xos jihatlari.....	90
Mustafaqulov Yangiboy Bo'riqulovich , Todjimamatova Mashhura Erkinovna ;	
Nurmatova Hilola A'zamovna ; Berdieva Aziza G'anisher qizi ; Egamberdieva Oydin Abror qizi	
Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade.....	97
Nurbek Khalimjonov , assistant	
Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan.....	102
Khusniddin Egamnazarov	
Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis.....	106
Sarvar Mamasoliyev ; Shodiyor Toxirov	
O'zbekistonda mice turizmini barqaror rivojlanishida qulay infratuzilma.....	112
Xalimova F. N. , katta o'qituvchi	
Ichki turizmni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribasi va uni	
O'zbekistonda qo'llashning iqtisodiy afzalliklari.....	115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich , mustaqil tadqiqotchi	
Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari.....	122
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , kafedra dotsenti	
Turizm sektorida milliy hunarmandchilik mahsulotlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna , kafedra assistenti	
Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана.....	132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна , преподаватель	
Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash.....	139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi , PhD	

Turizmga innovatsiyon texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari	144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , doktorant	
O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari	147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich , dotsent	
An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan	150
Cao Gang , PhD Candidate	
"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faolyatining takomillashtirish.....	160
Musyeva Shoirazimovna , kafedra professori	
Mamalakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni.....	164
Ibragimov G'ayrat Ablalulovich , PhD; Shukurova Nilufar Qahramonova , tadqiqotchi;	
Umurov Islombek Furkatovich , tadqiqotchi; Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li , tadqiqotchi	
MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi	169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich , t. f.n., dotsent	
Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlikka ta'siri	179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich , iqtisodiyot fanlari doktori, professor	
O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari	186
Burxanov Aktram Usmanovich , i.f.d., prof.; Xudoyqulov Xurshid Xurramovich , i.f.d., prof.	
O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid	191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich	
O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili.....	194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Raqamli texnologiyalar orkali turizm industriyasini rivojlantirish usullari	200
R. P. Zarikeyev , mustaqil doktorant	
Korxona iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti	206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich , doktorant	
Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar	
va ular hisobining amaldagi holati	211
Abdujalilova Dilnoz Abdusattorovna , doktorant	
O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili.....	216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi , doktorant	
Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari	221
Abduturapova Dildora Farxodjon qizi , doktorant	
Functions of Management in Education and Its Significance	231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi , teacher	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha	
usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari	235
Ametov Quvondik Mamatjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Yog'-moy sanoati korxonalari kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari.....	238
Amirzoda Hamrayev , katta o'qituvchi	
Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari	244
Amonov Alisher , o'qituvchi	
Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.....	248
Bobirjon Aktamov , katta o'qituvchi	
Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari	253
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li , katta o'qituvchi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi	
va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli	
yo'nalishlari	259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi , doktorant, o'qituvchi	
Samaradorlikni korxona iqtisodiyotida tutgan o'rni	265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi , PhD, katta o'qituvchi	
Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari...	269
G'anibayev Ilxomjon Shokiraliyevich , doktorant	
Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili	275
Jumanova Zilola To'ychiyevna , doktorant	
Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari	280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li , kafedra o'qituvchisi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni	
amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	284
M. Samiyeva , kafedra assisenti	
Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System	288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich , independent researcher	
O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari.....	294
Nazarova Muslima Nazarovna , PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi	

Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich	
O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish	307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich , kafedra assistenti	
Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejmenti" texnologiyalarini qo'llash.....	311
Radjabova Gavxar Umarovna , kafedra dotsenti	
Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice	316
Ravshan Aliyevich Allayorov , Associate Professor	
An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar	319
Abrorov Sirojiddin , PhD; Bunyod Usmonov , PhD	
Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish.....	325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna , PhD, i.f.f.d.	
Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish.....	332
Sh. Sh. Ziyayeva , katta o'qituvchi	
Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash	337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	
Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан.....	340
Усманов Фаррух Обитжонович , научный сотрудник кафедры	
An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari	348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich , stajor tadqiqotchi	
Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish	355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna , kafedra professori; Ochilova Nargiza Akramovna , doktorant	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li , doktorant; Raxmatov Ziyodullo Nosirovich , dotsent	
BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari.....	363
Yusupov M. S. , PhD	
Мировые финансовые центры точки роста экономики	369
Абдуллаев Анвар Фархадович , PhD., доцент кафедры	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiylik	375
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , PhD	
Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике.....	379
Бердикулова Ирода Райимкуловна , старший преподаватель; Усманов Шахзод Шохрухович , студент	
Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari.....	390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich , i. f. d., Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , PhD	
Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli	395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari.....	400
J. Y. Isakov , i.f.d, professor	
Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari.....	405
A. Abduvohidov , i. f. d., professor	
Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish.....	407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich , PhD	
Актуальная ситуация в сегменте теневой экономики в Республике Узбекистан	412
Кошанов Абдимурат , независимый исследователь	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	416
Qurbonova Shaxrinoz , doktorant	
Erkin iktisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari.....	420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna , mustaqil tadqiqotchi	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	425
Mamayusupov Omonulla Mamatqulovich , erkin izlanuvchi	
Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish	433
Maxmudov A. M.	
Цифровизация бухгалтерского учета.....	439
Мирсодикова Дилобар Дилшод кизи , самостоятельный соискатель	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish.....	445
Nasrova Kamola Ravshanovna , PhD	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич , к.с.х.н., доцент; Нуриллаев Шердил Жамолiddin угли , магистр	

Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	456
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish	460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna , PhD, dotsent	
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики	466
Хасанхонова Нодира Исаметдиновна , PhD	
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi	471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna , iqtisod fanlari nomzodi	
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari	481
Suleymanov Farrux Raximjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат"	487
Туйчиев Комилжон Лазизович , доцент кафедры	
Экономическая сущность и важность повышения эффективности	
производства каракулеводческой продукции	493
Тулкин Хайтмуродович Фармонов , профессор; Нуриллаев Жамолiddин Ярашевич , докторант	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi , PhD, kafedra dotsenti	
Инновационные методы энергосбережения как способ повышения	
конкурентоспособности предприятия	503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна , к.э.н., профессор	
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili	508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna , i. f.n., professor, katta ilmiy xodim	
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini	513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi , kafedra dotsenti i.f.d.	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish	521
Yuldashev Furqat Nurilloevich , doktorant	
O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari	524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich , PhD; Akramov G'ayrat Otabek o'g'li , talaba	
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth	530
Fayzieva Nargiza Rabimovna , PhD	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlarini	537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich , kafedra dotsenti	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli	540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich , PhD, kafedra dotsenti	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ	
boshqaruvining baholash usullarini tahlili	544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna , mustaqil tadqiqotchi	
O'rta Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi	548
Shaymanova Nigora Yusupovna , doktorant	
Korxona investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi	552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li , doktorant	
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari	559
Shavqiyev Erkin , i. f. n.	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari	565
Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich , kafedra dotsenti	
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari	571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich , i.f.n., kafedra dotsenti	
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi	576
S. Qulmatova , PhD, dotsent	
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms	581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich , Professor	
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash	586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchi	
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari	593
Narmanov Ulug'bek Abdugapparovich , PhD; Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li	
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'rni va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari	598
Usmonova Dilfuza Ilhkomovna , kafedra dotsenti	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё	602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли , научный сотрудник	
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish	608
Artikov Kurbonazar Amonovich , mustaqil ilmiy tadqiqotchi	
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati	614
Asamxodjaeva Shoirra Shukurullaevna , katta o'qituvchi	

Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения.....	618
Ачилова Ширин Шавкат кизи , старший преподаватель	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish	622
Bazarova Nigora Ravshanovna , kafedra dotsenti	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari	627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich , Scientific researcher	
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari	637
Mirpulatova Luiza Mansurovna , doktorant	
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari.....	642
Norov Akmal Ruzimamatovich , DSc, kafedra professori	
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari	649
Norova Nozima Nabiyevna , katta o'qituvchi	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Jahondagi kuzatilayotgan globallashuv va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ misolida).....	661
Sayfullo Mirzoyev	
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators in Commercial Banking Sector	666
Solijonova Muxlisa Azamatovna	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	668
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari.....	673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich , PhD	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova , mustaqil izlanuvchisi	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari...	683
Shaniyazova Zamira Orabayevna , PhD	
Тенденции развития жилищного строительства.....	688
Алиева Зилола Маматвалиевна , доцент кафедры	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari.....	692
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi.....	698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich , filologiya fanlari doktori, professor	
Спиртные напитки - вред здоровью	702
Кариева Халима Икромжоновна , старший преподаватель кафедры	
Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas	706
Munisa Alimova	
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish	709
Isaqova Zebo Murodovna , f.f.n. (PhD), tadqiqotchi	

MDH DAVLATLARIDA CHORVA VA PARANDACHILIK O'SISH DINAMIKASI

Abidov Abdujabbor Abduxamidovich
T. f.n., dotsent, TDIU

Annotatsiya: Chorvachilikni o'sish dinamikasini aniqlash va bashorat qilishda vaqt qatorlari ma'lumotlarini hisoblash ekonometrik modellardan foydalanishni taqozo etadi. Hozirgi vaqtda, bir omilli korrelyatsion va regression tahlilni statistik ma'lumotlarni qayta ishlashda qo'llash bo'yicha mutaxassislar o'rtasida ma'lum tajriba, yetarlicha malaka to'plangan.

Chorvachilik holatini baholash va bashorat qilishda model tanlash va adekvatligini tasdiqlash bo'yicha muammolar maqolada ko'rilgan va ekonometrik kriteriyalarga javob beradigan tenglamalar tuzilgan. Olingan natijalar MDH mamlakatlari, chunonchi Respublikamizdagi chorvachilik va parandachilik o'sishini bashorat qilish, oldindan baholashda ishlab chiqilgan modellardan foydalanish mumkinligini tasdiqladi.

Kalit so'zlar: Chorvachilikni o'sish dinamikasi, vaqt qatorlari ma'lumotlarini modellashtirish, O'zbekistonda chorvachilikni o'sishini bashoratlash, korrelyatsiya, regressiya parametrlarini aniqlash, Fisher, Student kriteriyalari.

GROWTH DYNAMICS OF LIVESTOCK AND POULTRY IN THE CIS COUNTRIES

Abstract: Calculation of time series data in determining and predicting the dynamics of growth in livestock requires the use of econometric models. Currently, experts have sufficient experience and knowledge in the application of one-way correlation and regression analysis in the processing of statistical data.

The article discusses the problems of choosing a model and confirming its adequacy in assessing and predicting the state of the livestock, and also constructs equations that satisfy econometric criteria. The results confirmed that the models developed by the authors can be used to predict the growth of livestock and poultry, as well as in their preliminary assessment in the CIS countries, including the republic.

Key words: Dynamics of growth of livestock, modeling of time series, forecasting growth of livestock in Uzbekistan, correlation, regression parameters, Fisher's, Student's tests.

ДИНАМИКА РОСТА ЖИВОТНОВОДСТВА И ПТИЦЫ В СТРАНАХ СНГ

Аннотация: Расчет данных временных рядов при определении и прогнозировании динамики роста поголовья требует использования эконометрических моделей. В настоящее время эксперты обладают достаточным опытом и знаниями в области применения однофакторного корреляционного и регрессионного анализа при обработке статистических данных. В статье обсуждаются проблемы выбора модели и подтверждения ее адекватности в оценке и прогнозировании состояния поголовья, а также строятся уравнения, удовлетворяющиеся эконометрическим критериям. Результаты подтвердили, что модели, разработанные авторами могут быть использованы для прогнозирования роста поголовья скота и птицы, а также в предварительной их оценке в странах СНГ, в том числе в республике.

Ключевые слова: Динамика роста поголовья, моделирование временных рядов, прогнозирование роста поголовья в Узбекистане, корреляция, параметры регрессии, критерии Фишера, Стьюдента.

1. KIRISH

Evroosiyo iqtisodiy ittifoqi (YeOI) sobiq ittifoq hududidagi omadli va istiqbolli integratsiya loyihasidir. Ta'kidlash lozimki, YeOIning a'zo davlatlari (Rossiya, Belarus, Qozog'iston, Armaniston va Qirg'iziston) o'rta-sida tovarlar va xizmatlar harakati, migrantlar harakatlanishi va kapital harakatining erkinligi ta'minlangan bo'lib, yagona bojxona tizimiga ega bo'lgan umumiy iqtisodiy hudud shakllantirilgan.

Evroosiyo Iqtisodiy Komissiyasi iqtisodiy ittifoqning 170 tadan iborat funksiyalarini bajaradi: jumladan, bojxona-tarif va notarif tartibga solish; bojxona ma'murchiligini tartibga solish; sanitariya, veterinariya va fitosanitariya chora-tadbirlarini tartibga solish; uchinchi mamlakatlarga nisbatan savdo rejimlarini o'rnatishni tartibga solish; makroiqtisodiy va raqobat siyosatini belgilash; sanoat va qishloq xo'jaligiga subsidiyalar, tabiiy monopoliyalar, davlat xaridlari, transport va tashishga oid chora – tadbirlarni tartibga solish va boshqalar.

Shu o'rinda, ayrim fikrlarni ham keltirib o'tish o'rinni.

YeOII mamlakatlarida o'zaro yordam yoki investitsiya kiritilishi nazarda tutilgani holda ulardagi qishloq xo'jaligi mahsulotlari, chunonchi chorva va parrandachilik rivojlanishi qay sur'atda. Integratsiya tufayli o'sish kutilyaptimi? Katta o'zgarishlar bormi? Investitsiyalar kiritish qanday natijalarga olib keladi? Foydagami yoki zararga. Maqolada shu omillar ko'riladi.

2. METODOLOGIK TAHLIL

Ma'lum bir tadqiqotlar xorijiy investitsiyalar kiritish doim ham foyda keltirmasligini ko'rsatadi^[1]. Garchi, Hoang va boshqalar (2010) xorijiy to'g'ri investitsiyalari (XTI) va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi sabab-oqibat bog'liqligini aniqlash uchun 1995–2006-yillar oralig'ida Ve'tnamdagi 61xududiy provinsiyalarida tadqiqot o'tkazgan^[2]. 671ta kuzatuvlar uchun panel ma'lumotlari modelidan foydalangan va natijada iqtisodiy o'sishga XTI ijobiy ta'siri salmoqligini aniqlagan. Ulardan tashqari Kim, D va boshqalar (2003) Janubiy Koreyada 1955–1999-yillardagi ma'lumotlarga asosan, ayniy tadqiqot o'tkazib, iqtisodiy o'sishga XTling ta'siri bor biroq u unchalik ahamiyatli emas degan xulosaga kelishgan^[3]. Biroq, Mencinger, J (2003), Yevroittifoqda 1994–2001-yil davri uchun o'tkazgan tadqiqotida sabab-oqibat bog'liqligini Greyndjer testlari bo'yicha o'rnatilganida mazkur ittifoqning 8ta mamlakatiga XTI salbiy ta'sir ko'rsatishini aniqladi. XTlarning asosiy fondlarni sotib olishga yo'naltirilgani shu oqibatlarga olib kelgandi^[4].

Mamlakatni iqtisodiy rivojlanishiga, barcha sektor va jabhalarning bir maromda yaxshi ishlashiga institutsional boshqaruv ahamiyatli hisoblanadi. Nazima Ellaxi va boshq. (2021) mamlakatda har jabhada o'sish oxir-oqibat moliyaviy ko'tarilishini tadqiq qilib, yigirma yillik tadqiqoti natijasi ko'ra, u jismoniy va inson kapitalining samarali safarbar qilinishi boshqaruv institutlarning sifatiga juda bog'liq bo'lgan iqtisodiy rivojlanish uchun juda muhimdir degan xulosaga keldi^[4]. Yaxshi ishlaydigan institutsional tuzilma uzoq muddatli istiqbolda iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi, deb Kutun, A. M. va boshq. (2017) keltirishgan^[5]. Law, S. H., & Habibullah, M. S. (2009) shunga o'xshash dalillarida ta'kidlanishicha, institutlarning sifati moliya sektori rivojlanishidan foyda olishda yordam beradigan va qonun ustuvorligi va korrupsiyani nazorat qilish orqali iqtisodiy o'sishga olib keladigan muhim omil hisoblanadi^[6].

Ekonometrik modellashirishda axborot bilan bog'liqligi empirik kuzatuvdan olingan ko'rsatkichlarga, yoki tasdiqlangan statistik ma'lumotlarga asoslanadi. Buni quyidagi ishlar ham tasdiqlaydi. Parrandachilikda yem ratsionga chesnok qo'shib berishni meta-tahlil qilingan ishda^[7] jo'jalarga berilgan chesnok ekstrati ularning semirishini yaxshi ta'minlagani, boshqalariga chesnok kukuni va yog' berganlarida esa odatiy semirish kuzatilgan. Barcha tahlillar Open Meta-analyst for Ecology and Evolution (OpenMEE) dasturiy ta'minotida 95% ishonchli interval uchun bajarilgan. Tailanda oltmish oy davomida guruch sotish ko'rsatkichlari quyidagi metodlar: kichik kvadratlar, o'rtacha qiymatni pasayish usuli, eksponensial birlik va ikkilik usuli va Vinters usulida mutloq xatoliklar, absolyut va o'rtakvadratik og'ish yordamida aniqlangan^[8]. Bashorat usuli bilan guruchning kelgusidagi sotish narxi tahmin qilingan. Texasning baland tekisliklarida sug'orish yer osti suvlarini chiqarish va quduqlardan foydalanish bilan amalga oshirilib o'stiriladigan paxtani tannarxi oshishini modellashirishga bag'ishlangan tadqiqotda^[9] tuproq drenaj suvlar hisobiga tuproq namini oshirish va ijobiy natijalarga erishish parametrlari CROP-GRO-Cotton modeli asosida aniqlangan.

Yana bir tadqiqotda^[10] agrosanoat mahsulotlari bozori ishtirokchilari o'rtasida Ukraina chorvachiligi va oziq-ovqat bilan ta'minlash holati Germaniya, Fransiya, Italiya va Polsha bilan taqqoslangan. Bu tadqiqot empirik anglash usullari: kuzatuv, solishtirish, bayon qilish, o'lchash va statistik usullarga tayangan. Tashqi kreditorlarning qarzi yuki o'sishi, chetdan to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar kirishi kaymaygani bois bir kishiga kapital qo'yilmalar ortishi sekinlashib, natijada, Ukrainada oziq-ovqat xavfsizligi beqaror degan xulosaga mualliflar kelishgan.

Aksari tadqiqotlar qishloq xo'jaligi mahsulotlarini hosilini o'sishi va rivojini modellashirish va hosilga ta'sir qiluvchi omillarning korrelyatsiyasini aniqlashning turli usullari har bir ko'rilayotgan hol uchun empirik yoki meta-ma'lumotlarni bog'liqligi metodologiyaning negizini tashkil qildi.

Bozor iqtisodiyotining mushkulotlari va qiyin sharoiti, jahon bozoriga chiqishni o'zi bo'lmasligi, xali ichki muammolar yetarlicha bo'lib turgan muhitda mustaqil rivojlanayotgan O'zbekiston qishloq xo'jaligini o'sish darajasi, o'rni qayerda degan savol tug'ilishi tabiiy. Bu maqolada respublikamizni YeOII mamlakatlari bilan chorvachilik ko'rsatkichlari bo'yicha taqqoslash ko'rib chiqilgan.

3. OLINGAN NATIJALAR

3.1. MDH mamlakatlari qishloq xo'jaligi ma'lumotlari va ko'rsatkichlari dinamikasi

Bu tadqiqotda 2005-yildan 2019-yil orasidagi davr statistik vaqt qatorlari ma'lumotlaridan YeOII mamlakatlari va O'zbekiston uchun solishtirish amalga oshirildi. Asosiy axborot manbayi bo'lib Yevroosiyo Iqtisodiy Komissiyasining qishloq xo'jaligida yetishtirilayotgan mahsulotlar to'g'risidagi ma'lumotlar nashrlari^[11] va O'zbekiston davlat statistika qo'mitasi sayti^[12] xizmat qildi.

Respublikada aholi jon boshiga yetishtirilgan qishloq xo'jalik mahsulotlari qiymati 1-jadvalda aks ettirilgan.

1-jadval: O'zbekistonda aholi jon boshiga qishloq xo'jalik mahsulotlari qiymati

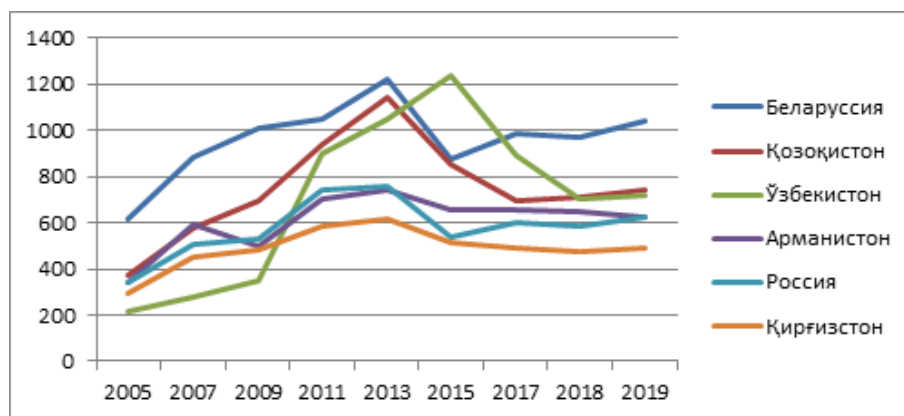
Nomi	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2018	2019
Qish.xo'j. mahsuloti, mlrd, so'mda	5978	9305	13629	45286	66435	99605	148199	187426	216283
Dollar kursi	1059	1240	1395	1715	2097	2574	5140	8069	8851
Qish.xo'j. mahsuloti, mln. doll.	5647	7504	9770	26405	31678	38704	28833	23229	24436
Aholi soni, mln.kishi	26167	26868	27767	29339	30243	31299	32389	33254	33905
Bir kishiga, ming so'mda	228	346	491	1544	2197	3182	4576	5636	6379
Bir kishiga doll.	216	279	352	900	1047	1237	890	699	721

2-jadvalda YeOIIga a'zo davlatlarning milliy (markaziy) banklari kurslari bo'yicha hisoblangan: Belorussiyada – Belarus rublining AQSh dollariga nisbatan o'rtacha qiymati bo'yicha, Armaniston, Qozog'iston, Qirg'iziston va Rossiya – milliy valyutalarning AQSh dollariga nisbatan o'rtacha kursi bo'yicha. Qozog'iston va Qirg'izistonda qishloq xo'jaligi, o'rmon xo'jaligi va baliqchilik birga olingan.

Evroosiyo Iqtisodiy Komissiyasi nashri ma'lumotlari va 1-jadvaldagi 7-satr berilganlaridan foydalanib 2-jadval hosil qilindi.

2-jadval: YeOII mamlakatlari va O'zbekistonda aholi jon boshiga qishloq xo'jalik mahsulotlari yetishtirish (AQSh dollari)

Davlat/yillar	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2018	2019
Belarussiya	618	886	1 006	1 048	1 223	878	983	974	1 043
Qozog'iston	372	574	692	942	1 144	854	696	714	740
O'zbekiston	216	279	352	900	1047	1237	890	699	721
Armaniston	342	596	496	705	742	658	652	649	625
Rossiya	340	510	528	739	757	540	597	582	622
Qirg'iz Resp.	294	449	481	586	620	513	488	471	488

1-rasm: YeOII a'zo davlatlar va O'zbekistonning aholi jon boshiga qishloq xo'jalik mahsulotlari yetishtirish ko'rsatkichlari

Bu ma'lumotlar asosida qurilgan diagrammada(1-rasm) O'zbekistonning aholi boshiga yetishtirgan mahsulotlarining yuqori ko'rsatkichi 2011–2017-yillarga keladi. Ammo, bu yillarda dollarining davlat o'rnatgan kursi bilan "qora" bozor kursi o'rtasidagi tavofut ba'zan 2 martadan oshiqqligini hisobga olsak(misol uchun, 2016-yil yanvarida rasmiy kurs 2970 so'm bo'lgani holda, "qora" bozorda 6100 so'mga chiqib ketgan ^[13]), bunday ko'rsatkichlar haqqoniyliги biroz o'rinsiz. Kurs stabillashgan so'nggi yillar ko'rsatkichlari ^[14] boshqa gap, ular ishonchli va bularga e'tibor bersak O'zbekiston Qozog'istondan ozgina farqda, xolos. Peshqadamlik esa Belorussiyada.

3.2. Korrelyatsiya parametrlarini taqqoslash

Aholi o'sishiga nisbatan chorvachilikni o'sish dinamikasini aniqlash uchun qator parametrlar: yirik shoxli qoramol, sigir, qo'y-echkilar, otlar va parranda soni bo'yicha YoOII mamlakatlari va O'zbekiston ko'rsatkichlari solishtirildi. Buning uchun YoOII komissiyasi ma'lumotlari va ^[12] manba asosida 3-jadval hosil qilib, ular asosida mos ravishda 2–6-diagrammalar tuzildi.

3-jadval: MDH mamlakatlarida chorva turlari va parrandalar soni to'g'risida ma'lumotlar (yil boshiga, ming bosh)

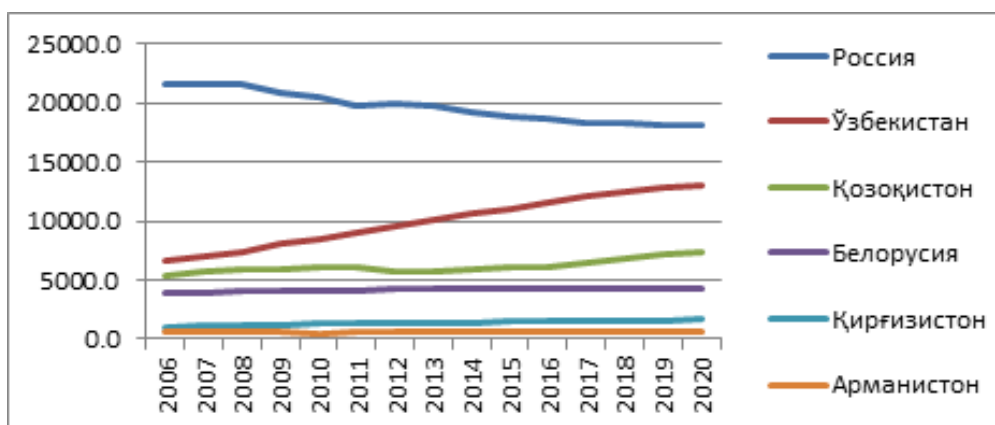
Yillar	Rossiya	O'zbekiston	Qozog'iston	Belorussiya	Qirg'iz Resp.	Armaniston
Qoramol						
2006	21625	6571,4	5457,4	3980,2	1074,8	592,1
2008	21501,6	7457,9	5840,9	4007	1168	629,1
2010	20540	8510,7	6095,2	4151	1278,1	570,6
2012	19900,8	9642,7	5702,4	4246,8	1338,6	599,2
2014	19272,6	10607,3	5851,2	4321,2	1404,2	677,6
2016	18620,9	11641,3	6183,9	4356,5	1492,5	701,5
2018	18294,2	12471	6764,2	4362,2	1575,4	590,6
2019	18152,1	12814,1	7150,9	4340,4	1627,3	571,9
2020	18122,3	12949,7	7436,4	4294,9	1680,8	579,3
Sigirlar						
2006	9522,2	2821,2	2442,6	1565	565,1	297,1
2008	9286,4	3124,9	2605,6	1459	607,2	310,6
2010	8924,9	3535,7	2717,3	1444,6	664,3	273,9
2012	8807,5	3878,4	2521,8	1477,4	684,2	283,3
2014	8430,9	4020,6	2734,9	1524,5	718,5	310
2016	8115,2	4173,5	2999,3	1511,8	757,4	318,6
2018	7950,6	4336,5	3362,4	1500,2	789,8	266,8
2019	7942,6	4626	3576,5	1497,7	812,6	254
2020	7962,5	4663,5	3769,8	1495,1	835,3	251,7
Qo'y-echkilar						
2006	18581,4	11351,9	14334,5	121	3876	591,6
2008	21577,1	12635,6	16080	124	4251,8	637,1
2010	21937,1	14432,6	17369,7	127	4815,5	511
2012	22726,9	16189	18091,9	125	5288,1	590,2
2014	24131,4	17717,6	17560,6	131	5641,2	717,6
2016	24606,5	19118,8	18015,5	152,6	5929,5	778,1
2018	24389,1	20640,9	18329	154,6	6077,8	660,1
2019	23129,3	21580,5	18699,1	150,9	6167,9	638,3
2020	22617,6	21906,9	19156	148,7	6266,7	662,5
Otlar						
2006	1316,6	158,1	1163,5	167,6	345,1	12,3
2008	1307	168,3	1291,1	147	355,6	11,8
2010	1330,2	180,6	1438,7	125,6	373	10,8
2012	1287,6	195,2	1607,4	100,3	389	9,9
2014	1266,2	208,8	1784,5	82,2	407,4	11,7
2016	1240,6	216,9	2070,3	63,6	449,6	11,4
2018	1238,6	230,6	2415,7	49	481,3	10
2019	1283	242,5	2646,5	43,3	498,7	10,7
2020	1310,9	247,1	2852,3	38,1	522,6	11,4

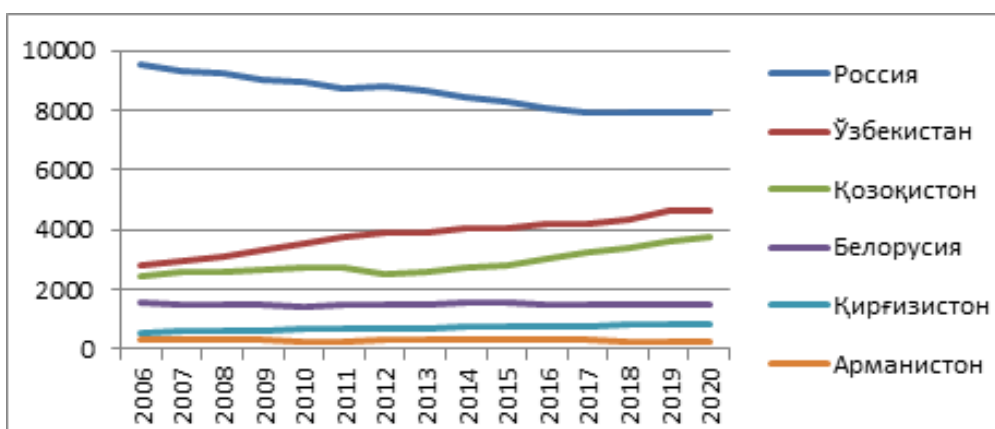
Parrandalar						
2006	357467,9	20540,3	26215,5	28476,7	4279	4954,1
2008	388433,7	26118,9	29506,8	29400	4589,2	4018,2
2010	436197,1	33053	32686,5	34086,7	4535,8	4134,6
2012	473252,9	42818,4	32870,1	39852,6	4815,3	4023,5
2014	493945,1	52363,2	34173,1	45733,6	5385,7	4101
2016	543913,5	61349,2	35632,9	48517,7	5586,2	3900
2018	555827,2	74870,1	39900	50700	5910,4	4400
2019	541494,2	86374,8	44337,9	51200	6009,7	4152,1
2020	544947,9	87859,7	45041,4	53000	6211,2	4568,1

3-jadvaldagi ma'lumotlar asosida har bir chorva turi uchun 2–6 diagrammalar tuzildi. E'tibor berilsa (2-rasm), eng ko'p qoramol 18 mlndan ortiq Rossiyada bo'lib, bu olti davlatlar ichida ikkinchi ko'rsatkich O'zbekistonga tegishli (13 mln.ga yaqin). Mazkur chorva ko'rsatkichga: qoramol va sigir qo'shib olingan.

YoOII mamlakatlari va O'zbekistonda chorva turlari ichida sigir alohida band bilan ham ko'rilib (3-diagramma) Rossiyada bu ko'rsatkichlar bo'yicha o'sish kuzatilmay, 14 yil davomida sigirlar soni har yiliga o'rtacha 111 mingga kamayib borgan, ikkinchi pozitsiyadagi O'zbekistonda esa, aksincha yiliga 132mingga o'sib borgan.

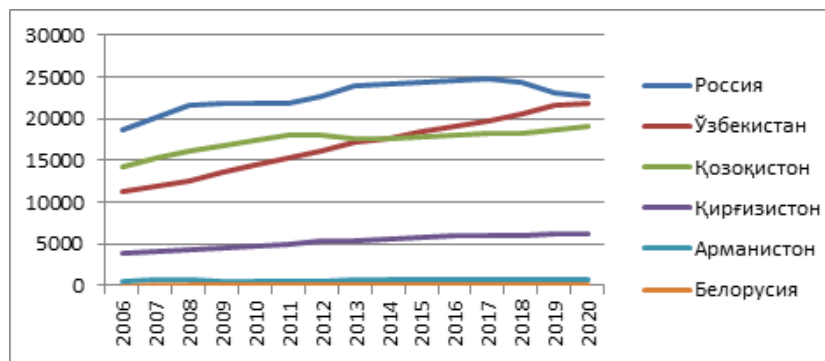

2-rasm: Yirik qoramol sonini YoOII mamlakatlari va O'zbekistonda o'sish sur'ati

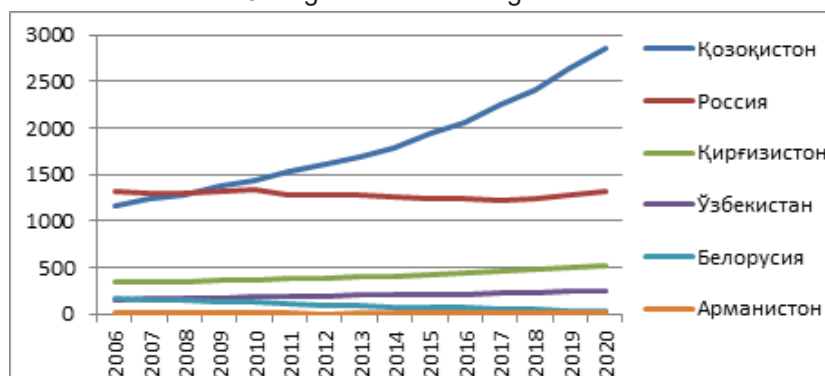
3-rasm: Sigir sonini YoOII mamlakatlari va O'zbekistonda o'sish sur'ati

YoOII mamlakatlari va O'zbekistonda chorva turlaridan qo'y-echkilar o'sish sur'ati 4-rasmda keltirilgan. Mazkur diagrammaga ko'z tashlanilsa, Rossiyada bu ko'rsatkichlar bo'yicha ham o'sish ortiqcha kuzatilmay, tadqiqot uchun ko'rilayotgan davr davomida qo'y-echkilar soni yiliga o'rtacha 288 mingga, ikkinchi pozitsiyada borayotgan O'zbekistonda esa, aksincha, yiliga 753,9mingga ko'payib borgan.

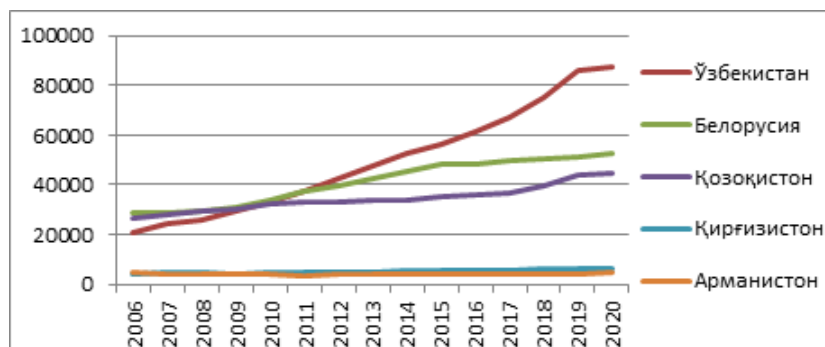

4-rasm: Qo'y-echkilar sonini YoOII mamlakatlari va O'zbekistonda o'sish sur'ati

Bor qo'y-echkilar orasidagi tavofut esa 711ming, xolos. Shu sur'atda chorvaning bu turi ko'payishi davom etsa, uzog'i ikki yilda respublikamiz oldingi pozitsiyaga chiqib olishi hech gapmas. YeOII mamlakatlari va O'zbekistonda otlar sonini o'sish sur'ati 5-diagrammada keltirilgan.

5-rasm: Otlar sonini YoOII mamlakatlari va O'zbekistonda ko'rsatkichlari

6-rasm: Parrandachilikni YoOII mamlakatlari va O'zbekistonda o'sish sur'ati

5-rasmga qaralsa, eng ko'p otlar qardosh Qozog'istonda bo'lib, ulardagi o'sish yiliga 120,6 mingni tashkil qiladi, ikkinchi pozitsiyadagi Rossiyada bu ko'rsatkichlar bo'yicha o'sish kuzatilmay, arzimagan bo'lsa ham kamayish (yiliga 40ming bosh) yuzaga kelgan. O'zbekistonda ham bu ko'rsatkich bo'yicha ahvol maqtangudek emas, yiliga 6 mingtadan sal ortiq yilqi ko'payyapti, xolos.

YoOII mamlakatlari va O'zbekistonda parrandalar sonini o'sish sur'ati 6-rasmda keltirilgan. 3-jadvalga qaralsa, Rossiyada parrandalar soni 545mlnga yaqin donani ko'rsatadi. Misol uchun, ikkinchi pozitsiyadagi O'zbekistonda bu ko'rsatkich 88mlnga yaqin, lekin u Rossiyanikidan 6,2 barobar kam. Biroq yillik o'sish ko'rilyotgan davr uchun O'zbekistonda eng ko'p 13391,4 mingni (Rossiyada 4808,5ming) tashkil etgan bu o'sish bo'yicha birinchilikni anglatadi va ikkinchi pozitsiyadagi Rossiyadan tahminan 2,8 marta ko'p deganidir.

3.3. Ma'lumotlarni modellashtirish

Berilgan ma'lumotlarni (3-jadval) qayta ishlash uchun kichik kvadratlar usulidan foydalanib o'tkazgan eksperimentlar negizida 4-jadval hosil bo'ldi va statistik ma'lumotlarni xarakterlaydigan nazariy modellar tuzildi. Ekonometrik modelni akslantiradigan korrelyatsiya va regressiya parametrlari aniqlanib mazkur jadvalda keltirildi.

4-jadval: MDH mamlakatlari bo'yicha chorva turlarini o'sish parametrlarini hisoblash modellari va ularning parametrlari

Davlat nomi	Chorva va parranda	Model-tenglama	Diterminatsiya koef. r^2	Korrelyatsiya koef. r	Ap-roksimatsiya koef	Fisher kriteriyasi, FH		Styudent kriteriyasi, tH	
						qiymati	ahamiyati	qiymati	ahamiyati
Rossiya	Qoramol	$U = -284,18x + 21958,97$	0,99	0,99	1	1287	+	1293,48	+
	Qo'y-echkilar	$u = 309,48x + 20226,06$	0,975	0,987	3,95	507	+	513,46	+
	Otlar	$U = -4,57x + 1319,47$ $U = 0,65x^2 - 14,94x + 1348,85$	0,357 0,46	0,597 0,6798	1,59 1,58	7,22 11,07	+	12,08 16,33	+
	Parrandalar	$U = 15094,37x + 354855$ $U = -825,93x^2 + 28309,24x + 317412,88$	0,94 0,98	0,97 0,99	2,94 1,82	203,67 637	+	210,0 643,5	+
O'zbekiston	Qoramol	$U = 482,53x + 6149,73$ $Y = -6,7442x^2 + 590,44x + 5844$	0,99 0,997	0,99 0,998	1,16 0,09	1287 4563,4	+	1293,5 67,55	+
	Qo'y-echkilar	$U = 777,78x + 10559,07$ $U = -6,10062x^2 + 875,39x + 10282,5$	0,997 0,998	0,998 0,998	0,85 0,72	4320,3 6487	+	4326,8 6493,5	+
	Otlar	$U = 6,33x + 150,08$ $U = 0,035x^2 + 5,77x + 151,67$	0,994 0,995	0,997 0,997	0,77 0,76	2153,7 2587	+	2160,2 2543	+
	Parrandalar	$U = 4892,00x + 10702,33$ $U = 176,33x^2 + 2070,77x + 18695,80$	0,98 0,996	0,98 0,998	6,65 1,90	637,00 3237	+	643,47 3243,4	+
Qozog'iston	Qoramol	$u = 104,39x + 5327,94$ $u = 5384,49 \exp(0,0164x)$ $u = 12,57x^2 + 96,72x + 5897,74$	0,68 0,64 0,83	0,83 0,80 0,91	4,39 4,23 3,26	27,63 23,11 63,47	+	33,50 28,89 69,67	+
	Qo'y-echkilar	$U = 257,15x + 15374,60$ $U = -23,48x^2 + 632,85x + 14310,13$	0,787 0,88	0,887 0,94	2,59 2,19	48,09 95,33	+	54,2 101,6	+
	Otlar	$U = 115,56x + 894,73$ $U = 6,48x^2 + 11,846x + 1188,597$	0,95 0,997	0,976 0,999	5,37 1,36	247,0 4320,3	+	253,42 4326,8	+
	Parrandalar	$U = 1150x + 25262$ $U = 52,39x^2 + 311,8x + 27637$	0,97 0,939	0,98 0,969	3,508 3,07	637 406,3	+	643,47 412,8	+
Belorussiya	Qoramol	$u = 28,19x + 3999,01$ $u = 4000,32 \exp(0,0067x)$ $U = -3,418x^2 + 82,815x + 3844,127$	0,76 0,997 0,92	0,87 0,998 0,95	1,34 1,36 0,79	41,17 4620 149,5	+	47,22 43226,8 155,9	+
	Qo'y-echkilar	$U = 2,73x + 114,06$ $U = 0,08x^2 + 1,44x + 117,71$	0,82 0,83	0,90 0,91	3,3 2,93	59,22 63,47	+	65,40 69,67	+
	Otlar	$U = -9,58x + 172,88$	0,990	0,995	5,15	1287	+	1293,5	+
	Parrandalar	$U = 1989,03x + 25321,14$ $U = -51,06x^2 + 2806,02x + 23006,3$	0,97 0,98	0,98 0,99	3,44 2,94	420,33 637,0	+	426,7 8643,5	+
Qirg'iz Resp.	Qoramol	$U = 41,369x + 1044,61$	0,998	0,999	0,7	6487,0	+	6493,5	+
	Qo'y-echkilar	$U = 178,39x + 3851,40$ $U = -8,61x^2 + 316,09x + 3461,235$	0,96 0,996	0,98 0,998	2,68 0,79	312 3237	+	318,43 3243,5	+
	Otlar	$U = 12,70x + 312,41$ $U = 0,66x^2 + 2,19x + 342,2$	0,96 0,99 0,93	0,98 0,99 0,96	2,28 0,54 1,65	312,00 1287 172,71	+	318,43 1293,5 179,1	+
	Parrandalar	$U = 1989,03x + 25321,14$ $U = -51,06x^2 + 2806,02 + 23006,34$	0,97 0,98	0,98 0,99	3,44 2,94	420,33 637	+	426,78 643,47	+
Armaniston	Qoramol	$U = -284,18x + 21958,97$	0,99	0,995	6,37	1287,0	+	1293,5	+
	Qo'y-echkilar	$U = 9,54x + 567,61$ $U = -0,5x^2 + 17,48x + 545,1$	0,30 0,31	0,55 0,56	9,1 9,1	5,57 5,84	+	10,17 10,49	+
	Otlar	$U = -0,08x + 11,79$ $U = 0,022x^2 - 0,43x + 12,77$	0,21 0,43	0,46 0,65	5,38 4,37	3,46 9,81	+	7,54 14,96	+
	Parrandalar	$U = 141,61x + 4005,78$ $U = 4,28x^2 + 73,2x + 4199,6$	0,96 0,975 0,953	0,98 0,987 0,976	2,13 1,64 1,83	312 507 263	+	318,43 513,46 270	+

YoOII mamlakatlari ko'rsatkichlari o'zgarishi ko'proq chiziqli bog'lanish xarakteriga ega ekanligi diagrammadan ko'rinib, ikkinchi darajali kvadratik tenglamadan foydalanish trendlarning baridan ko'ra kvadratik og'ish xatolikni kamini berdi.

3.4. Yaratilgan modellar asosida hisoblangan bashorat ma'lumotlari

Respublika chorvachiligi va parrandachiligi rivojining o'sish dinamikasi yuqoridagi 3-jadvalda berilgan edi. Bu ma'lumotlarga asosan, ekonometrik tadqiqotlar asosida modellar yaratilib (4-jadval) kelgusidagi qishloq xo'jaligini bu chorva turlari va parranda bo'yicha o'zgarishlarini prognozi hisoblanib 5-jadvalda keltirildi.

5-jadval: Respublikada chorva turlari va parrandachilikni o'sishini prognoz natijalari

№	Yillar	Qoramol	Sigirlar	Qo'y-echkilar	Otlar	Parranda
1	2006	6427,6958	2955,209	11151,79529	157,4712	20942,9006
2	2007	6997,9032	3080,509	12008,88517	163,3464	23542,6518
3	2008	7554,6222	3205,808	12853,7738	169,2913	26495,0559
4	2009	8097,8528	3331,108	13686,46118	175,3061	29800,1131
5	2010	8627,595	3456,408	14506,94732	181,3905	33457,8233
6	2011	9143,8488	3581,707	15315,23222	187,5447	37468,1865
7	2012	9646,6142	3707,007	16111,31587	193,7687	41831,2027
8	2013	10135,8912	3832,307	16895,19828	200,0624	46546,8719
9	2014	10611,6798	3957,606	17666,87944	206,4258	51615,1942
10	2015	11073,98	4082,906	18426,35936	212,859	57036,1694
11	2016	11522,7918	4208,206	19173,63804	219,3619	62809,7976
12	2017	11958,1152	4333,505	19908,71547	225,9346	68936,0788
13	2018	12379,9502	4458,805	20631,59165	232,5771	75415,0131
14	2019	12788,2968	4584,105	21342,2666	239,2892	82246,6003
15	2020	13183,155	4709,404	22040,74029	246,0712	89430,8406
16	2021	13578,0132	4834,704	22739,21399	252,8531	96615,0808
17	2022	13972,8714	4960,003	23437,68769	259,635	103799,321
18	2023	14367,7296	5085,303	24136,16139	266,417	110983,561

*2021–2023 yillardagi ma'lumotlar tahminiy, yaratilgan va 4-jadvalda keltirilgan modellar orqali bashorat qilindi.

4. TAHLILLAR

Mazkur tadqiqotda empirik tahlil uchun kichik kvadratlar usulidan foydalanib vaqt qatorlari ma'lumotlari uchun chiziqli, giperbolik, logorifmik, ko'rsatkichli, eksponensial va polinom(kvadratik) tenglamalarni hisoblash usullari ko'rildi va hisoblashlar amalga oshirildi. Amallar ketma-ketligini bajarish va ishlab chiqilgan modeldan olingan natijalarni tahlil qilish uchun MS EXCEL dasturi qo'llanildi.

Natijaviy belgi vaqt o'zgaruvchisi kattaligining yoki boshqa vaqt davrlariga taalluqli bo'lgan o'zgaruvchilar funksiyasi hisoblanadigan vaqt qatorlari ma'lumotlarining modellari ^[15] tuzish asosiy maqsad edi.

Korrelyatsiya koeffitsiyenti chiziqli bog'liqlikda quyidagi (1) formula bilan aniqlashini ta'kidlash lozim.

$$r = \frac{\overline{xy} - \bar{x} \cdot \bar{y}}{\sigma_x \cdot \sigma_y}, -1 \leq r \leq 1 \quad (2)$$

bu yerda σ_x va σ_y mos ravishda x va y bo'yicha kvadratik og'ishlarni anglatadi.

Qurilgan regressiya modelining statistik ahamiyatini baholash Fisher va Student t-kriteriyalari asosida, mos ravishda (3) va (4) formulalar bilan aniqlanishi ma'lum ^[15, 16].

$$F_H = \frac{r^2}{1-r^2} \cdot \frac{n-m-1}{m} \quad (3)$$

$$t_H = |r| \cdot \sqrt{\frac{n-2}{1-r^2}} \quad (4)$$

bu yerda n -kuzatuvlar, m -omillar soni. Tadqiqotimizda kuzatuvlar soni 15 va omillar soni 1ni tashkil etdi.

Fisher va Student kriteriyasini faktik qiymatlari hisoblab bo'lgach, bu kriteriyalarning (F_{krt} va t_{krt}) kritik koeffitsiyentlari aks etgan jadvallardagi ^[15] miyoriy ma'lumotlar bilan taqqoslanildi. Bitta omil ($m=1$) va $n=15$ ta kuzatuvlar uchun yoki statistik berilganlar sonidan kelib chiqib, $F_{krt} = 4,67$ va $t_{krt} = 4,45$ tanlandi. Bu holda $FH > (F_{krt} = 4,67)$ va $tH > (t_{krt} = 4,45)$ shartlari bir vaqtda bajarilishi, biz tuzgan modellarni qo'llash mumkinligini va ular adekvatligini bildirardi.

Modellarni qo'llashda yana bir koeffitsiyentni hisoblash zarur ^[16]. Buning uchun haqiqiy (y_i) va nazariy ($\hat{y}_i$) qiymatlar solishtirilib ($y_i - \hat{y}_i$) farq hisoblanishi lozim va u aproksimatsiyani (ya'ni og'ishni) anglatadi. Bu farq musbat yoki manfiy bo'lishligi nazarda tutib uni modul bo'yicha hisoblash va o'rtacha aproksimatsiya xatoligini (5) formula bilan aniqlash amalga kiritilgan

$$\hat{A} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n \left| \frac{y_i - \hat{y}_i}{y_i} \right| \cdot 100 \quad (5)$$

Agar o'rtacha aproksimatsiya xatoligi qiymati 8–10% dan oshmasa model nisbatan to'g'ri tanlangani ^[15,16] fakti inobatga olinadi. Chorva turi va parranda uchun aniqlangan chiziqli, eksponensial yoki ikkinchi darajali polinom ko'rinishidagi modellardan qaysi birida o'rtacha kvadratik og'ish xatoligi kichik bo'lsa, o'shanisini bashorat modeli o'rnida qabul qilish o'rinli sanaladi.

5. NATIJALAR INTERPRETATSIYASI

Vaqt omili asosida ko'rilgan ma'lumotlar natijasi ulardan kelgusi yillar ko'rsatkichlarini tahmin qilishda qo'llash kamroq og'ishlar bilan natija berishini anglatadi. Misol uchun 9-jadvaldagi Rossiya chorvasi turi: otlar bo'yicha aniqlangan polinom ko'rinishdagi modelda $\hat{A}$ koeffitsiyenti 1,58 foizni tashkil qildi, xolos. Bu juda yaxshi ko'rsatkich, lekin chiziqli modelda ham 1,59%. Biroq, korrelyatsiya bo'yicha ko'rilsa, birida kuchliga yaqin korrelyatsiya (polinomli tenglamada 0,678), chiziqlida zaifroq (0,597).

Qozog'iston ko'rsatkichlarida ko'proq muammo qoramol rivojini modellashtirishda bilindi va polinom ko'rinish tanlanganda, korrelyatsiya koeffitsiyenti eng ko'pi 0,91ni berdi. Bundanda oz ko'rsatkichli holat Armaniston uchun qo'y-echkilarni hisobida korrelyatsiya 0,56 dan ortmadi va $\hat{A}$ koeffitsiyenti qiymati 9 foizdan oshgani tanlangan model kritik chegaraga yaqinini anglatdi. Otlar turi bo'yicha hisobda sal durustroq $r=0,65$, $\hat{A}=4,37$ natija ko'rildi.

Qolgan respublikalardagi barcha chorva turlari uchun $r=0,91$ dan past natija yo'q. Bu, fakt esa ishlangan modellardan bimalol foydalanish mumkinligini anglatadi.

Respublikamiz chorva va parranda ko'rsatkichlari yildan yilga o'zgarishini oddiy chiziqli tenglamalar bilan ifodalash ham mumkin va buning uchun asos korrelyatsiya va determinatsiya koeffitsiyentlari juda ishonchli 0,98 dan katta va kvadratik tenglama ko'rinishidagi modelni qabul qilinsa, o'rtacha aproksimatsiya xatoligi ($\hat{A}$) 2 foizga ham bormasligi 4-jadvaldan ko'rinadi. Biroq, chiziqlidan ham ko'ra kvadratik og'ish xatoligi (ϵ_2) eng kamini bergan polinomli tenglamalarni hisoblash modellari tarzida chorvaning 5 turidan 4tasida qabul qilindi. Taqqoslash uchun ϵ ning chiziqli va polinom tenglamalardagi mos ravishda qiymatlari quyidagicha: 158/112; 100/74; 175/143; 2,04/1,96; 3244/1404. Tadqiqot turlari ketma-ketligi: qoramol, sigirlar, qo'y-echkilar, otlar, parranda. Aslida foizda ko'rganda bu og'ishlar quyidagi qiymatlarga ega (chiziqli/polinom): 1,58/1,11; 2,6/1,94; 1,04/0,85; 1,01/0,97; 6,5/2,81. Tanlangan modellar ichida parranda uchun eng katta 2,81 foizli o'rtacha og'ishga ega polinom tenglamasi (6,5 foizli o'rtacha og'ish – chiziqli tenglamaga tegishli va u nazardan chetda qoldi) tanlandi va unda $\epsilon=1404$ ga teng.

5-jadvalning 17–19 qatorlarida berilgan bashorat ma'lumotlariga e'tibor berilsa, chorva turlaridan qoramol yiliga 395 mingtagacha, sigir 125 ming, qo'y-echkilar 698 ming, otlar sonining o'sishi tahminan 6,78 ming bosh xolos va parranda yanada ko'payib yiliga 7184 mingdan ortib boradi.

6. XULOSALAR

Evroosiyo iqtisodiy ittifoqiga kirgan Rossiya, Belorusiya, Qozog'iston, Qirg'iziston, Armaniston mamlakatlari chorva va parrandalar sonini o'sish sur'ati bilan mustaqil rivojlanayotgan O'zbekiston respublikasining ma'lumotlari taqqoslanib 3-jadval va qator diagrammalar hosil qilinib, 4-jadvalda bu statistik ma'lumotlarni aks ettirish modellari ishlab chiqildi.

Yaratilgan modellarda korrelyatsion va regression tahlilga solinib, ularning adekvatligi Fisher va Student kriteriyalari asosida baholandi. Bu baholashlar aksari yaratilgan modellar statistik ma'lumotlar o'zgarishiga adekvatligi 0,95 foiz aniqlikda hisoblandi.

Ishlab chiqilgan modellarda aproksimatsiya koeffitsiyenti ($\bar{A}$) tavsiya etiladigan miyordan oshmadi. Tabiiyki bu talabni qondirmagan modellar hisoblashda qo'llanilmadi.

Hosil qilingan bashoratlash modellarida olingan ma'lumotlar orqali kelgusida ham respublika ko'rsatkichlari yuqori bo'lishini va aksari chorva turlarida (qoramol, qo'y-echkilar, parrandalarda) mustaqil rivojlanayotgan O'zbekistonning mavqei yana ilg'or bo'lishini ko'rsatadi.

Qishloq xo'jaligida mahsulotlari rivoji o'rtasidagi bog'liqlik aholi o'sishi bilan paralel o'sayotganini ba'zi turlar parranda kishi boshiga 3 barobarcha ko'p bo'lsada, qo'y echkilar 12 mln.cha kam farqda. Qoramol esa har uch kishiga bitta to'g'ri keladi. Bu ko'rsatkich bo'yicha misol uchun Urugvayda har bir odam o'rtacha 3 tadan ortiq qoramolga ega^[17]. Shunga qaramay, olingan natijalarning tahlili shuni ko'rsatadiki, bu sohada MDHning boshqa davlatlaridan ko'ra Qozog'iston va O'zbekistonda chorva va parrandachilikning yuqoriroq o'sishi kuzatilmoqda.

Adabiyotlar:

1. Mencinger, J. (2003) Does foreign direct investment always enhance economic growth?, *Kyklos*, 56(4): 491–508. [online] Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1046/j.0023-5962.2003.00235.x> [Accessed 29 March. 2019].
2. Hoang, Thi Thu, Wiboonchutikula Paitoon and Tubtimtong Bangorn. (2010). "Does Foreign Direct Investment Promote Economic Growth in Vietnam?" *Asean Economic Bulletin*, 27(3): 295–311. [online] Available at: <https://muse.jhu.edu/article/412774/pdf> [Accessed 28 March. 2019].
3. Kim, D. D. and Seo, J. S. (2003). "Does FDI Inflow Crowd Out Domestic Investment in Korea". *Journal of Economic Studies* 30 (6): 605–22. [online] Available at: <http://www.sciencepublishinggroup.com/journal/paperinfo?journalid=178&doi=10.11648/j.ijber.20150401.11> [Accessed 25 March. 2019].
4. Nazima Ellahi, Adiq Kiani, Qaisar Malik, Asif Raza & Raazia Gul | Stephanos Papadamou (Reviewing editor) Institutional governance and financial sector development: Panel evidence from Asian economies. *Cogent Economics & Finance* Volume 9, 2021 <https://www.tandfonline.com/toc/oaef20/current>
5. Kutun, A. M., Samargandi, N., & Sohag, K. (2017). Does institutional quality matter for financial development and growth? Further evidence from MENA countries. *Australian Economic Papers*, 56(3), 228–248. <https://doi.org/10.1111/1467-8454.12097> [Crossref], [Web of Science®], [Google Scholar]
6. Law, S. H., & Habibullah, M. S. (2009). The determinants of financial development: Institutions, openness and financial liberalization. *South African Journal of Economics*, 77(1), 45–58. <https://doi.org/10.1111/j.1813-6982.2009.01201.x> [Crossref], [Web of Science®], [Google Scholar]
7. Ogbuewu, I. P., Okoro, V. M., Mbajorgu, C. A. Meta-analysis of the responses of laying hens to garlic (*Allium sativum*) supplementation. *Animal Feed Science and Technology*. Volume 275, May 2021, №114866
8. Lakkana R., Montalee S. Forecasting Agricultural Products Prices Using Time Series Methods For Crop Planning // *International Journal of Mechanical Engineering and Technology (IJMET)* Volume 9, Issue 7, July 2018, pp. 957–971, Article ID: IJMET_09_07_102 Available online at <http://www.iaeme.com/ijmet/issues.asp>
9. S. Ale, S., Himanshu, S. K., Mauget, S. A., Hudson, D., Goebel, T. S., Liu, B., Baumhardt, R. L., Bordovsky, J. P., Brauer, D. K., Lascano, R. J., Gitz, D. C., Simulated Dryland Cotton Yield Response to Selected Scenario Factors Associated With Soil Health. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 2020
10. <https://www.semanticscholar.org/paper/Simulated-Dryland-Cotton-Yield-Response-to-Selected-Ale-Himanshu/a7fa155f71f62a80eb72fb232f8dc0c6000976b1>
11. Kravchenko, O., Kucher, Heldak, M., Kucher, L., Wyszumek, J. Socio-economic transformations in Ukraine towards the sustainable development of agriculture. *Sustainability* 2020, 12, <https://www.mdpi.com/2071-1050/12/13/5441>
12. Evroosiy Iqtisodiy Komissiya nashr ma'lumotlari. http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/union_stat/Pages/default.aspx
13. O'zbekiston davlat statistika qo'mitasi sayti <https://stat.uz/ru/ofitsialnaya-statistika/agriculture>
14. <https://regnum.ru/news/economy/2052418.html>
15. O'zbekiston davlat banki sayti. <https://cbu.uz/ru/arkhiv-kursov-valyut/>
16. B. Y. Xodiyev, T. Sh. Shodiyev, Berkinov B. B. *Ekonometrikaga kirish: o'quv qo'llanma*. – T.: TDIU, 2017. –144 b.
17. Эконометрика: краткий курс лекций для обучающихся направления подготовки "Менеджмент" / Сост.: В. А. Шибайкин // ФГБОУ ВО Саратовский ГАУ. – Саратов, 2017. – с.
18. ФАО: мировой атлас данных. <https://knoema.ru/atlas>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining

2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

